

УДК 664.6:640.435 (477)

Валентин Валерійович БЕРГЕР

викладач кафедри маркетингу, Одеський національний економічний університет,
e-mail: crown-v@mail.ru

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ХЛІБОПЕКАРНОЇ ТА КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗЕЙ УКРАЇНИ

Бергер, В. В. Дослідження ринку хлібопекарної та кондитерської галузей України // Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць; за ред. М. І. Зверькова (голов. ред.) та ін. (ISSN 2313-4569). – Одеса: Одеський національний економічний університет. – 2017. – № 1 (62). – С. 64–70.

Анотація. У статті досліджено ринки хлібопекарської та кондитерської галузей України в цілому і міста Одеси зокрема. Обґрунтовано необхідність і вигідність субконтрактації в зазначених галузях. Застосовано специфічні критерії і вивчено вузький сегмент підприємств. Проаналізовано можливості субконтрактації між підприємствами зазначених галузей в м. Одесі. У процесі аналізу виділено окремо великі й малі та середні підприємства, які задовольняють всім умовам пошуку. Визначено, що у розглянутих малих і середніх підприємств є можливість субконтрактації з великими підприємствами в тому ж регіоні. Запропоновано розміщення інформації щодо цін на товари одеських підприємств на порталі субконтрактації, що дозволить знайти найбільш вигідних постачальників, стимулюватиме конкуренцію між підприємствами однієї галузі і сприятиме зниженню націнки на товар.

Ключові слова: субконтрактація; хлібопекарська промисловість; кондитерська промисловість; хлібозавод; пекарня; ринок кондитерської продукції; цукристи вироби; борошняні вироби; шоколадні вироби; кооперування; експорт.

Валентин Валерьевич БЕРГЕР

преподаватель кафедры маркетинга, Одесский национальный экономический университет,
e-mail: crown-v@mail.ru

ИССЛЕДОВАНИЕ РЫНКА ХЛЕБОПЕКАРНОЙ И КОНДИТЕРСКОЙ ОТРАСЛЕЙ УКРАИНЫ

Бергер, В. В. Исследование рынка хлебопекарной и кондитерской отраслей Украины // Вестник социально-экономических исследований: сб. науч. трудов; под ред. М. И. Зверькова (глав. ред.) и др. (ISSN 2313-4569). – Одесса: Одесский национальный экономический университет. – 2017. – № 1 (62). – С. 64–70.

Аннотация. В статье исследованы рынки хлебопекарной и кондитерской отраслей Украины в целом и города Одессы в частности. Обоснована необходимость и выгодность субконтрактации в указанных отраслях. Применены специфические критерии и изучен узкий сегмент предприятий. Проанализированы возможности субконтрактации между предприятиями указанных отраслей в г. Одессе. В процессе анализа выделены отдельно большие, малые и средние предприятия, которые удовлетворяют всем условиям поиска. Определено, что у рассмотренных малых и средних предприятий есть возможность субконтрактации с крупными предприятиями в том же регионе. Предложено размещение информации о ценах на товары одесских предприятий на портале субконтрактации, что позволит найти наиболее выгодных поставщиков, будет стимулировать конкуренцию между предприятиями одной отрасли и способствовать снижению наценки на товар.

Ключевые слова: субконтрактация; хлебопекарная промышленность; кондитерская промышленность; хлебозавод; пекарня; рынок кондитерской продукции; сахаристые изделия; мучнистые изделия; шоколадные изделия; кооперирование; экспорт.

Valentyn BERGER

Lecturer of Marketing Department, Odessa National Economics University,
e-mail: crown-v@mail.ru

MARKET RESEARCH OF BAKERY AND CONFECTIONERY INDUSTRIES OF UKRAINE

Berger, V. (2017), *Market research of bakery and confectionery industries of Ukraine*. Ed.: M. Zveryakov (ed.-in-ch.) and others [Doslidzhennia rynku khlibopekarnoi ta kondyterskoi haluzei Ukrainy; za red.: M. I. Zveriyakova (gol. red.) ta in.], *Socio-economic research bulletin; Visnik social'no-ekonomichnih doslidzen'* (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1 (62), pp. 64–70.

Abstract. The article investigates the markets of baking and confectionery industries of Ukraine in general and Odessa city in particular. The necessity and benefit of subcontracting in above mentioned industries is substantiated. The specific criteria are applied and narrow segment of enterprises is studied. Possibilities of establishing subcontracting links between enterprises in indicated industries in Odessa city are analyzed. Large, small and medium-sized enterprises, which meet all the search conditions, are separately highlighted in analysis process. The article determines that the small and medium-sized enterprises have subcontracting opportunity with the large enterprises in the same region. Information posting of Odessa enterprises goods prices on subcontracting portal is proposed, that will allow finding the most profitable suppliers, stimulating competition between enterprises of same industry and reducing the margins on the goods.

Keywords: subcontracting; bakery industry; confectionery industry; bakery plant; bakery; confectionery market; sugary products; flour products; chocolate products; cooperation; export.

JEL classification: M310

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасна економіка України потребує ефективної взаємодії малого, середнього та великого бізнесу. Використання сучасних інформаційних технологій і створення єдиного інформаційного центру субконтрактації могли б призвести до скорочення виробничих ланцюжків. Одеса є крупним центром хлібопекарського і кондитерського виробництва. Актуальним стає виробниче кооперування великих та малих підприємств цієї галузі. У дослідженні проаналізовано дві великі галузі промисловості – хлібопекарська і кондитерська, і виявлено малі й середні підприємства, для яких можлива субконтрактація з великими.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Хлібопекарська і кондитерська промисловість України вивчалася такими авторами, як А. Балдинюк, Т. Чернобай, Л. Кравченко, Н. Поварова, Т. Дерун, А. Левицьким та ін. Проте питання субконтрактації не отримали належного висвітлення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проведене дослідження було обмежене конкретними критеріями. Розглядалися тільки ті підприємства, які відповідали таким умовам:

- підприємство реально функціонує;
- підприємство має виробничі потужності в Одесі;
- підприємство займається виробництвом, а не тільки торгівлею;
- підприємство належить до сфери малого або середнього бізнесу, тим самим підходить для субконтрактації з великим підприємством.

Постановка завдання. Завдання дослідження – проаналізувати можливості субконтрактації між підприємствами хлібопекарської та кондитерської галузі м. Одеси.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час проведення моніторингу по м. Одесі були проаналізовані підприємства, які класифікуються такими номерами і групами в системі КВЕД [1]:

- Секція С – Переробна промисловість, розділ 10 – Виробництво харчових продуктів, група 10.7 – виробництво хліба, хлібобулочних та борошняних виробів.
- Секція С – Переробна промисловість, розділ 10 – Виробництво харчових продуктів, група 10.8 – виробництво інших харчових продуктів.

Хлібопекарська промисловість – це галузь харчової промисловості, що виробляє різні сорти хліба, хлібобулочних і бубличних виробів, лікувальних і дієтичних хлібних виробів, здобних і простих сухарів. Однак поряд з цією основною продукцією, з метою підвищення ефективності виробництва шляхом його диверсифікації випускається продукція близька за технологією і основною сировиною. Це переважно деякі борошністі кондитерські вироби, такі як торти, тістечка, здобні вироби, пряники, а також макаронна продукція.

Хлібопекарська промисловість України посідає в системі АПК одне з провідних місць, тому що виконує завдання з виробництва для населення традиційно важливої продукції першої необхідності. Продукція хлібопекарської промисловості відрізняється широким асортиментом. У загальному обсязі валової продукції харчової промисловості частка хлібопекарської промисловості становить понад 15%; питома вага її виробничих основних фондів в основних фондах харчової промисловості – 8%.

Для хлібопекарської промисловості характерні:

- висока транспортабельність основної сировини (борошна);
- мала транспортабельність готової продукції;
- неможливість тривалого зберігання більшості видів хлібних виробів (з огляду на їх псування);
- робота відповідно до щоденного (мінливого за величиною і асортиментом) замовлення посередників.

Ринок хліба та хлібобулочних виробів України демонстрував переважно негативну динаміку за період 2010–2015 рр. Виробництво хліба та хлібобулочних виробів за цей період скоротилося на 14% [2].

Спад виробництва хлібної продукції на ринку України почався наприкінці 90-х років у зв'язку з погіршенням демографічної ситуації. Значний вплив на сучасний розвиток галузі спричиняє збільшення частки дрібних виробників і пекарень, а також частка тіньового ринку виробництва хліба в більш ніж 50%. Тенденція щодо скорочення внутрішнього виробництва збереглася і в 2015 році.

В умовах кризи і важкої економічної ситуації уряд дотримується програм соціального захисту населення. Виробництво соціальних сортів хліба характеризується відносно низькою рентабельністю виробництва близько 1–2,5% [2]. В першу чергу, це пов'язано з ростом цін на борошно і державним регулюванням цін на хліб. Тому значна частина виробників намагаються розширити асортимент продукції, випускаючи кондитерські та хлібобулочні вироби, або ж економити на масштабах виробництва.

Лідером ринку хліба та хлібобулочних виробів є холдинг «Золотий урожай» (Група Lauffer). Група компаній володіє близько 30 підприємствами хлібної промисловості в Східній та Південній частині України. Частка ринку компанії становить 21% від загального обсягу виробництва в Україні. Друге місце за обсягами виробництва посідає компанія «Київхліб», частка якої в 2015 р склала 15%. Останнім часом компанія переживає певні труднощі, зокрема, у зв'язку з посиленням конкурентної боротьби в Київській області та м. Києві.

В табл. 1 проілюстровано динаміку ринкової частки основних гравців ринку хлібобулочних виробів України за 2014–2015 рр.

Таблиця 1

Частки основних гравців ринку хлібобулочних виробів [2]

Назва підприємства	Частка підприємства у відповідному році, %	
	2014	2015
Холдинг «Золотий урожай»	21	21
ПАТ «Київхліб»	18	15
Холдинг «Хлібні інвестиції»	6	9
ТМ «Формула смаку»	7	8
Хлібокомбінат «Кулиничі»	4	8
Концерн «Хлібпром»	6	4
Інші	38	35

Загалом населення України забезпечують хлібом близько тисячі заводів різної потужності, які щодня постачають до магазинів близько 7000 т продукції. Згідно з прогнозами, в найближчі роки кількість цих підприємств може ще зрости за рахунок мініпекарень, які будуть випікати свій товар з напівфабрикатів. Регіональні компанії контролюють 60–70% місцевих ринків хліба та хлібобулочних виробів.

Наразі асортимент хліба та хлібобулочних виробів, що випускається заводами в Україні, налічує майже 1000 найменувань і щороку до них додається ще кілька десятків. Виробники розширюють його за рахунок використання нових технологій і застосування всіляких добавок (кунжут, льон, родзинки, спеції, горіхи, кокосова стружка тощо), наповнювачів і посипань. Ще одна тенденція – зростання споживання булочок і пиріжків. Їх випуск досяг 20% від загального обсягу продукції.

Дані щодо хлібопекарних підприємств м. Одеси збиралися з пошукової мережі «Яндекс» і докладної карти Одеси з організаціями міста «2 ГІС». На момент початку дослідження в групі 10.7 було сформовано перелік з понад 500 підприємств, але за підсумками аналізу було виявлено, що заданим критеріям відповідає тільки 52.

Для виконання першого критерію (підприємство реально функціонує) використовувалися наступні інструменти:

- дзвінки підприємствам за вказаними в базі телефонами;
- аналіз змісту сайту підприємства: як часто оновлюється, наскільки повну інформацію пропонує;
- аналіз офіційних сторінок компанії в соціальних мережах на предмет частоти розміщення новин.

За підсумками проведеного дослідження було виявлено 52 підприємства, які зареєстровані, реально функціонують і мають свої виробничі потужності в м. Одесі. Три з них є великими виробниками – «Булкін», «Агроком» і «Здобушка» (6% від загальної кількості підприємств в м. Одесі), три є середніми «ArmAvir», «Софа», «Новое дело» (6%) і 46 – малими (88%). Критерієм класифікації було обрано кількість працівників. До малих підприємств відносимо також немережеві пекарні:

- ТМ «Булкін» – один із найбільших виробників хлібобулочних виробів в Україні. Сьогодні продукція під торговою маркою «Булкін» виробляється на найбільших хлібопекарських підприємствах в Одеській області: «Одеський коровай», «Котовський хлібозавод» та «Білгород-Дністровська паляниця».
- ПрАТ «Одеський коровай» виробляє до 200 т хліба, булочок та здоби на добу, забезпечуючи своєю продукцією м. Одесу та Одеську область. В асортименті підприємства більше ніж 300 найменувань продукції. На підприємстві працює близько 1500 високопрофесійних і досвідчених співробітників.
- ТОВ «Котовський хлібозавод» – великий регіональний виробник хлібобулочної та кондитерської продукції. Потужність підприємства дозволяє випускати до 19 т на добу. Котовський хлібозавод реалізує продукцію в Котовську, а також в Одеській, Миколаївській, Вінницькій областях, експортує в Молдову і Російську Федерацію. На заводі працює понад 200 співробітників. Асортимент підприємства налічує близько 150 позицій.
- ТОВ «Білгород-Дністровська паляниця» – великий регіональний виробник хлібобулочної та кондитерської продукції. Підприємство випускає понад 20 т на добу, забезпечуючи не тільки м. Білгород-Дністровський, але й весь курортний регіон. В асортименті заводу більше 200 найменувань хлібобулочних і кондитерських виробів [3].

Продукція компаній «ArmAvir», «Софа», «Новое діло» відома як в м. Одесі, так і за її межами. Підприємства співпрацюють не тільки з супермаркетами і магазинами, але також і з ресторанами.

При вивченні групи 10.8 (виробництво інших харчових продуктів) в м. Одесі було виявлено близько 400 підприємств. У результаті застосування зазначених вище критеріїв дослідження виявилось, що тільки 21 підприємство (близько 5%) займається безпосередньо

виробництвом, інші ж підприємства займаються оптовою торгівлею, пакетуванням продукції, або реально не функціонують.

Ці підприємства можна розділити на три групи за видами продукції, що виробляється:

- виробництво спецій, чаю та кави;
- виробництво кондитерських виробів;
- виробництво консервів.

До першої групи належать чотири підприємства (18%), до другої – чотирнадцять (62%), до третьої – чотири (18%). Відобразимо структуру галузі у вигляді діаграми:

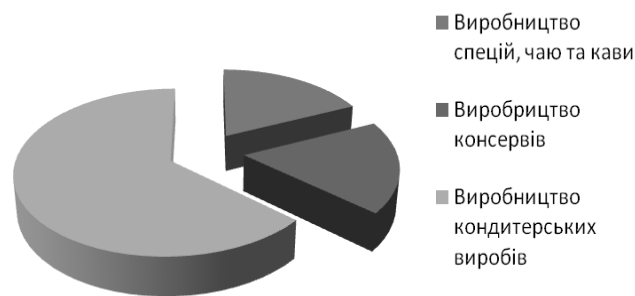

Рис. 1. Кількість виробників в групі 10.8 – виробництво інших харчових продуктів (розроблено автором)

Таким чином, група 2 «Виробництво кондитерських виробів» є найбільшою в цій секції, тому приділимо їй особливу увагу, але з початку проаналізуємо кондитерську промисловість країни в цілому.

Кондитерська промисловість України – одна з найважливіших галузей харчової промисловості. Обсяг виробництва кондитерської промисловості становить 3% ВВП країни. Частка України на світовому ринку кондитерських виробів становить 0,5% [4].

Виробнича потужність галузі становить 1,5 млн. т. Українські кондитерські підприємства споживають близько 600 тис. т цукру на рік. Загальна кількість підприємств кондитерської галузі становить близько 800. Приблизно 90% підприємств випускають борошняні кондитерські вироби і тільки 10% виробляють цукристі (шоколад, карамель, цукерки, драже тощо). Сім найбільших кондитерських підприємств України мають ринкову частку від 4 до 26% і виробляють до 72% загального обсягу продукції [5]. Отже, наявний конкурентний ринок, на якому працює велика кількість виробників.

Ринок кондитерської продукції умовно поділяється на три основні сегменти: цукристі, борошняні й шоколадні вироби. Найбільш значний сегмент – цукристі кондитерські вироби (карамель, драже і цукерки). Сегмент борошняних виробів (печиво, вафлі, торти і крекери) займає 38,6% всього обсягу продукції, а сегмент шоколадних виробів – 5,7%. Практично всі товарні групи кондитерської промисловості розвиваються завдяки освоєнню виробниками нових рецептур і поліпшенню технологічного обладнання.

Останніми роками найпомітніше розширився асортимент такої продукції: плиткового шоколаду (за рахунок пористого і високоякісного тонкого); шоколадних цукерок (завдяки розвитку пралінових начинок); шоколадних батончиків (особливо вафельної групи); рулетів, бісквітів (у тому числі бісквітного печива), глазуrowаного печива та печива з начинкою. Протягом багатьох років у кондитерській промисловості спостерігаються сезонні тенденції щодо нарощування виробництва і розширення асортименту в кожній із товарних груп.

Національна кондитерська промисловість представлена підприємствами, що входять до системи Державного департаменту продовольства України: «Укркондитер», «Укрпродсоюз», «Укрхліб» і неасоційованих підприємств приватного сектору. До системи «Укркондитер» входять 28 фабрик, заводи продтоварів, цехи і підприємства громадського

харчування. Найбільшими підприємствами приватного сектору є: «Roshen», «АВК», «Житомирські Ласощі», «Бісквіт-Шоколад», «Світоч», «Конті», «Крафт Фудз Україна». Виробництва цих корпорацій, створені на базі кращих зарубіжних технологій, забезпечили випуск продукції на рівні провідних європейських виробників. За оцінкою фахівців ємність внутрішнього ринку кондитерських виробів становить близько 1.000.000 т за рік.

Рейтинг лідерів не змінюється кілька років і найбільші підприємства, такі як «Roshen», «АВК», «Житомирські Ласощі» та «Бісквіт-Шоколад», виробляють 60% вітчизняного ринку кондитерських виробів. Продукція іноземних виробників на внутрішньому ринку практично відсутня. Обсяг імпорту в 2015 році скоротився ще на 29%. Однією з основних причин цього зниження є девальвація внутрішньої валюти. При цьому, зменшилася собівартість національної продукції в євровому еквіваленті. Це явище позитивно вплинуло на експорт кондитерської продукції. Найбільшими експортерами кондитерських виробів стали «Roshen», «АВК», «Світоч» та «Крафт Фудз Україна» [6].

При сегментації шоколадного ринку аналітики виділяють плитки, батончики, цукерки вагові та цукерки упаковані. Державна служба статистики України не надає інформацію за окремими видами шоколадних виробів, диференціюючи їх на більші групи.

У 2015 році споживачі продовжували купувати ті ж вироби, що і раніше, але в менших обсягах. Це пов'язано з економічною ситуацією в державі. Як в натуральному, так і в грошовому вираженні, найбільшим попитом як і раніше користуються цукерки. Споживання цукерок в коробках вже кілька років скорочується (приблизно на 5% щорічно), а вагових, навпаки, зростає (також на 5% щорічно). На частку шоколадної плитки в загальній структурі реалізації аналогічних виробів припадає 15–20% в натуральному вираженні та 20–25% – в грошовому, причому її споживання поступово зростає [7].

При дослідженні в м. Одесі було виявлено одне підприємство, яке є великим – ЗАТ «Одесакондитер», і 13 підприємств, які вважаються малими. Незважаючи на наявність великого лідера, підприємства не стикаються з конкуренцією – кожне підприємство розраховане на вузький географічний сегмент населення.

При цьому підприємство може мати одне місце виробництва і кілька точок роздрібного продажу. У досліджуваній галузі також є і мікропідприємства з кількістю працівників 5–10 чоловік. Багато підприємств займаються виробництвом тортів на замовлення, що вже робить їх виробниками. Підприємство може самостійно виробляти торти, а в розрізі іншої продукції виступати тільки посередником.

Висновки і перспективи подальших розробок. Хлібопекарська промисловість України посідає в системі АПК одне з провідних місць, тому що виробляє товари, які є одними з найбільш важливих для споживачів. У загальному обсязі продукції харчової промисловості частка хлібопекарської промисловості становить понад 15%, а питома вага її виробничих основних фондів в харчовій промисловості – 8%. Шість найбільших підприємств галузі контролюють 65–68% виробництва. В м. Одесі виявлено 52 підприємства зазначеної галузі, три з яких є великими виробниками (6%), три – середніми (6%) і 46 – малими (88%).

Частка кондитерської промисловості в загальному обсязі продукції харчової промисловості складає більше 17%. Сім найбільших кондитерських підприємств України виробляють 72% від загального обсягу продукції. При дослідженні в м. Одесі було виявлено одне підприємство, яке є великим (7%), і 13 підприємств, які вважаються малими (93%).

У результаті дослідження виявлено 62 підприємства, які задовольняють всім умовам пошуку. Також в процесі аналізу були розглянуті великі підприємства в тому ж регіоні, що дозволяє стверджувати про можливість субконтрактації. Така співпраця допоможе підприємствам скоротити витрати на пошук постачальника/покупця, транспортні витрати та ін.

Проведене дослідження дозволило отримати базу реально функціонуючих на території м. Одесі підприємств хлібопекарської та кондитерської промисловості. Наступним кроком дослідження може бути аналіз цінової політики визначених підприємств. Необхідно проаналізувати ціни підприємств, інформація про які є на їх сайті, та зібрати дані про ціни підприємств, які не мають прайсів на фірмових сайтах.

Розміщення подібної інформації на порталі субконтрактації м. Одеси дозволить підприємствам знайти найбільш вигідних партнерів, скоротити трансакційні витрати та простимулює конкуренцію між підприємствами одного рівня збуту. У результаті споживач, який оплачує націнку кожного етапу, зможе отримати необхідний товар за нижчою ціною.

Література

1. Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД – 2010): перелік секцій видів економічної діяльності. URL: kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html.
2. Анализ рынка хлеба и хлебобулочных изделий в Украине. URL: https://inventure.com.ua/analytics/investments/analiz_rynka_hleba_i_hlebobulochnyh_izdelij_v_ukraine.
3. Офіційний сайт компанії «Булкін». URL: www.bulkin.ua.
4. Об'єднання виробників кондитерської, харчоконцентратної та крохмалопатокової галузей України. URL: http://ukrkondprom.com.ua/nasha_zadacha_dialog_biznesa_i_vlasti.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.
6. Чернобай Т. А. Кондитерская отрасль в Украине. URL: www.rusnauka.com/29_DWS_2015/Economics/2_95247.doc.html.
7. Кравченко Л. Сладкая реальность. Шоколадные изделия в сложившейся ситуации // Мир продуктов. – 2014. – № 7 (106). – С. 10–13.

References

1. The types of economic activity classification (NACE 2010): list of economic activity types sections [Klasyfikatsiia vydiv ekonomichnoi diialnosti (KVED – 2010): perelik seksii vydiv ekonomichnoi diialnosti]. URL: http://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html [in Ukrainian]
2. Bread and bakery products market analysis in Ukraine [Analiz rynku hleba i hlebobulochnykh izdeliy v Ukraine]. URL: https://inventure.com.ua/analytics/investments/analiz_rynka_hleba_i_hlebobulochnyh_izdelij_v_ukraine [in Russian]
3. Official website of «Bulkin» company [Ofitsiynyi sait kompanii «Bulkin»]. URL: www.bulkin.ua [in Ukrainian]
4. Association of confectionery, food concentrates and starch-molasses sectors of Ukraine [Obiednannia vyrobnykiv kondyterskoi, kharchokontsentratnoi ta krokhmalopatokovoi haluzei Ukrainy]. URL: ukrkondprom.com.ua/nasha_zadacha_dialog_biznesa_i_vlasti [in Ukrainian]
5. Official website of the State Statistics Service of Ukraine [Ofitsiynyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy]. URL: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian]
6. Chernobay, T. Confectionery industry in Ukraine [Konditerskaya otrasl v Ukraine]. URL: www.rusnauka.com/29_DWS_2015/Economics/2_95247.doc.html [in Russian]
7. Kravchenko, L. (2014). Sweet reality. Chocolate products in the present situation [Sladkaya realnost. Shokoladnye izdeliya v slozhivsheysya situatsii], Mir produktov, No. 7 (106), s. 10–13 [in Russian]